DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2019.13>
УДК:343.98:05

С. Г. Гаспарян,

кандидат юридичних наук, помічник директора Харківського НДІСЕ,
м. Харків, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1050-8292>

e-mail: femida2015@ukr.net

МІСЦЕ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НОРМ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ

Правильний добір і розстановка кадрів безпосередньо впливають на результативність судово-експертної діяльності та неможливі без урахування усіх чинників, пов'язаних із їх кадровим забезпеченням, зокрема адміністративно-правовими нормами кадрового забезпечення. Проаналізовано адміністративно-правові засади підготовки кваліфікованих кадрів для здійснення судово-експертної діяльності. Охарактеризовано місце адміністративно-правових норм у правовому регулюванні кадрового забезпечення цих установ. Констатовано, що проаналізовані у статті нормативно-правові акти, які всебічно регулюють кадрове забезпечення судово-експертних установ України, доцільно розподілити за обсягом їх дії на загальні та спеціальні.

Ключові слова: судово-експертні установи, кадрове забезпечення, адміністративно-правові норми, регулювання, діяльність.

Постановка наукової проблеми. Розвиток та удосконалення судової експертизи неможливі без законодавчої роботи, яка сьогодні інтенсивно ведеться в Україні. Зміни у законодавстві спрямовані на формування ефективної судово-експертної діяльності, яка у значній мірі залежить від кадрового потенціалу судово-експертних установ. Однією з важливих складових забезпечення високоякісного кадрового складу судово-експертних установ є правове регулювання, яке на сьогодні не позбавлене недоліків. Це обумовлено тим, що правильний добір і розстановка кадрів безпосередньо впливають на результативність судово-експертної діяльності. Відповідно, організація та функціонування судово-експертних установ в умовах їх реформування неможливі без урахування усіх чинників, пов'язаних із їх кадровим забезпеченням, зокрема адміністративно-правовими засадами кадрового забезпечення. Саме тому належне адміністративно-правове забезпечення судово-експертної діяльності, зокрема у кадровій сфері, є запорукою ефективності правосуддя, демократичності суспільства і держави в цілому. Ці та інші аспекти обумовлюють актуальність дослідження адміністративно-правових норм у правовому регулюванні кадрового забезпечення судово-експертних установ України.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремі аспекти адміністративно-правового регулювання кадрового забезпечення судово-

експертних установ досліджували О. М. Бандурка, Л. М. Головченко, Н. І. Клименко, А. М. Ключко, О. М. Ключев, В. О. Комаха, О. М. Музичук, Н. М. Ткаченко, І. А. Петрова, І. В. Пиріг, Е. Б. Сімакова-Єфремян, С. О. Шатрава, М. Г. Щербаковський¹ та інші. Проте всебічне дослідження місця адміністративно-правових норм у правовому регулюванні кадрового забезпечення судово-експертних установ не проводилося, наразі дане питання висвітлене фрагментарно. Нагальним також залишається необхідність визначення напрямів удосконалення адміністративного законодавства, що регулює кадрове забезпечення судово-експертних установ України.

Метою статті є виокремлення місця адміністративно-правових норм у правовому регулюванні кадрового забезпечення судово-експертних установ України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правове регулювання кадрового забезпечення судово-експертних установ здійснюється відповідно до норм міжнародного та європейського права, Конституції України, кодексів України, законів і підзаконних нормативно-правових актів. Відповідно до Конституції України, яка проголошує основні засади діяльності всіх органів державної влади, визнання людини як найвищої соціальної цінності одночасно покладає на державу певні обов'язки. Зокрема, згідно з ч. 2 ст. 3 Конституції України² держава відповідає перед людиною за свою діяльність, де проголошення і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, а стаття 92 Конституції України визначає законність діяльності судово-експертних установ.

Це підкреслюється тим, що вся судово-експертна діяльність має чітко визначену спрямованість через виконання покладених на державу функцій, орієнтованих на забезпечення прав і свобод людини. Крім того, це обумовлює необхідність забезпечення такої діяльності належними ресурсами, у тому числі людськими. Саме тому питання кадрового забезпечення, в аспекті створення дієвого та високоефективного державного апарату, що здатен відповідно до сучасних умов виконувати ті чи інші функції держави, завжди були

¹ Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник. Харків : Унів. внутр. справ, 1998. 480 с.; Кагановська Т. Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 330 с.; Ключко А. М. Кадрове забезпечення органів внутрішніх справ України: порядок та основні елементи. *Форум права*. 2014. № 4. С. 175–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2014_4_32 (дата звернення 23.05.2019); Шатрава С. О. Стан та правове регулювання кадрового забезпечення органів Національної поліції на сучасному етапі розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 83–87. та ін.

² Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

актуальними у правовій науці, у тому числі й у теорії адміністративного та трудового права, теорії управління тощо¹.

Конституювання державної діяльності не може не вплинути на те, як, яким чином і за допомогою яких ресурсів виконуються відповідні її обов'язки та функції. В. Б. Авер'янов зазначає, що у новостворюваному громадянському суспільстві з його ринковими механізмами, стандартами демократичної та відкритої державної влади місце й роль держави зазнають загальної трансформації². Щодо розуміння сутності держави акцентується увага на тому, що вона — відносно самостійна організація, яка не збігається з суспільством. Це організація особливого роду, яка відповідає на питання: кому й чому вона служить, які її мета та завдання?³

Ключову роль у процесі здійснення судових експертиз відіграють державні спеціалізовані установи та експертні служби, на котрі законом покладено здійснення судово-експертної діяльності. Державний реєстр атестованих судових експертів, ведення якого забезпечує Міністерство юстиції України, налічує близько 3,5 тис. судових експертів державних і недержавних установ. Згідно із вимогами Закону України «Про судову експертизу», понад 500 фахівцям недержавних структур Центральною експертно-кваліфікаційною комісією Міністерства юстиції України присвоєно кваліфікацію судових експертів з різних експертних спеціальностей, зокрема: будівельно-технічних, товарознавчих, економічних та ін. За останні роки збільшився чисельно та якісно кадровий склад експертів-криміналістів судово-експертних установ Міністерства юстиції України та науково-дослідних експертно-криміналістичних установ Міністерства внутрішніх справ України.

Щодо підготовки кваліфікованих кадрів для здійснення судово-експертної діяльності слід зазначити, що закладами вищої освіти готуються не тільки кваліфіковані фахівці, але й проводиться низка сучасних наукових досліджень у галузі судової експертизи. Так, при Національній академії внутрішніх справ України відкрито факультет підготовки слідчих і криміналістів для органів внутрішніх справ; діє факультет підвищення кваліфікації експертів-криміналістів. На кафедрах криміналістики та криміналістичних експертиз Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого, Національного університету імені Тараса Шевченка, Львівського університету імені Івана Франка, Національної академії внутрішніх справ України,

¹ Кагановська Т. Є. Сутність та завдання кадрового забезпечення як засобу сприяння функціонуванню держави та її органів. *Форум права*. 2008. № 1. С. 215–220.

² Авер'янов В. Б. Ще раз про зміст і співвідношення понять «державне управління» і «виконавча влада»: полемічні нотатки. *Право України*. 2004. № 5. С. 114.

³ Черданцев А. Ф. Теория государства и права : учеб. Москва : Юрайт, 2000. С. 84–85.

Харківського національного університету внутрішніх справ, Одеського, Дніпропетровського, Донецького університетів, Одеської юридичної академії та інших закладів вищої освіти юридичної спрямованості проводяться наукові розробки в галузях: криміналістичної діагностики та прогностики; криміналістичної інформатики; комп'ютерної психофізіологічної діагностики людини; сучасних інформаційних технологій; автоматизації експертних досліджень; криміналістичної одорології; криміналістичної голографії; застосування мікроскопії, радіоактивних ізотопів; дослідження в інфрачервоних пучках; застосування лазерів у криміналістиці тощо. Поряд із цим проводяться розробки щодо впровадження в практику сучасних електромагнітних, радіоскопічних, голографічних і теплових методів для вирішення низки пошукових криміналістичних завдань¹.

Однак слід зауважити, що організація науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності та організаційно-управлінські засади діяльності державних спеціалізованих установ покладаються на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, до сфери управління яких належать державні спеціалізовані установи, що здійснюють судово-експертну діяльність², оскільки саме так розмежовує підпорядкування забезпечення кадрами судово-експертних установ ст. 8 Закону України «Про судову експертизу». Тобто Законом визначено, що кадровим забезпеченням судово-експертних установ займаються Міністерство юстиції України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Служба безпеки України та Державна прикордонна служба України.

Даним Законом визначено необхідні вимоги для укладення трудового договору та окреслено умови призначення на посаду судового експерта. Зокрема зазначено, що судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. Згідно зі статтями 10–11 даного Закону не може залучатися до проведення судової експертизи та виконання обов'язків судового експерта особа, визнана в установленому законом порядку недієздатною, а також та, яка має не зняту або не погашену судимість, або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного

¹ Головаченко Л. М. Правове регулювання судової експертизи: перспективи та розвиток. *Право України*. 2003. № 12. С. 100–103.

² Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

правопорушення або дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації судового експерта¹.

Крім того, Законом України «Про судову експертизу» встановлено, що підготовка фахівців для державних спеціалізованих установ, що проводять судові експертизи, здійснюється закладами вищої освіти; спеціалізація та підвищення кваліфікації проводяться на курсах та у спеціальних закладах відповідних міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Фахівці, які не є працівниками державних спеціалізованих установ і мають на меті здійснювати судово-експертну діяльність, проходять навчання з відповідної експертної спеціальності в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України з урахуванням обмежень, передбачених Законом у статті 21. Дана стаття визначає два аспекти кадрового забезпечення судово-експертної діяльності: перший стосується підготовки фахівців для державних спеціалізованих установ судових експертиз, а другий визначає порядок забезпечення належного професійного рівня фахівців, які не є співробітниками державних спеціалізованих установ судових експертиз і мають на меті здійснення судово-експертної діяльності.

Перша частина статті повторює диспозицію статті 10 щодо обов'язкової наявності у претендента на посаду судового експерта державної спеціалізованої установи судових експертиз (далі — СУСЕ) вищої базової освіти (на освітньо-кваліфікаційному рівні не нижче спеціаліста), але з істотним доповненням: передбачаються подальша спеціалізація та підвищення кваліфікації фахівця саме як судового експерта відповідного профілю й спеціальності на державних відомчих курсах чи в спеціальних закладах. На практиці ці положення закону реалізуються відповідними міністерствами і відомствами, до сфери управління яких належать СУСЕ, по-різному².

Слід підкреслити, що найбільш вдосконалена система — від базової освіти до подальшої спеціалізації — запроваджена Міністерством охорони здоров'я України для судово-медичних та судово-психіатричних експертів. Претенденти на посаду професійного експерта-медика на останньому курсі навчання в медичному закладі вищої освіти проходять річну інтернатуру при кафедрах судової медицини, по закінченні якої отримують атестат спеціаліста в галузі судової медицини. Конкретна спеціалізація фахівця як судово-медичного експерта загального профілю чи судово-медичного експерта-криміналіста, гістолога, цитолога, токсиколога чи імунолога визначається під час практичної діяльності в бюро судово-медичної експертизи з подальшим атестуванням претендентів Експертно-

¹ Там само.

² *Гаспарян С. Г.* Адміністративно-правові засади кадрового забезпечення судово-експертних установ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків : ХНДІСЕ, 2019. С. 81.

кваліфікаційними комісіями (далі — ЕКК), які функціонують при Головному та обласних бюро судово-медичної експертизи. Однак необхідно зауважити, що в складі кафедр судової медицини, а також у відповідних ЕКК відсутні фахівці, які б викладали або перевіряли знання претендентів у галузі процесуальних юридичних дисциплін, експертології та криміналістики, хоча таку вимогу опосередковано містить стаття 17 Закону, яка передбачає включення до складу ЕКК фахівців у галузі права. Кадри в галузі судової медицини для Центру судових експертиз Міністерства оборони України готує з числа військових медиків Українська військово-медична академія як заклад післядипломної освіти.

Інша процедура підготовки кадрів професійних експертів запроваджена в системі судово-експертних служб Міністерства внутрішніх справ України. При деяких закладах вищої освіти цього міністерства створені факультети підготовки експертів або спеціалізовані науково-навчальні інститути, які за розширеною програмою ведуть підготовку спеціалістів-криміналістів та експертів-криміналістів. До складу державної екзаменаційної комісії цих закладів включають членів ЕКК Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру як провідної установи судово-експертної служби Міністерства внутрішніх справ України. Така «об'єднана» комісія одночасно видає випускникові атестат про вищу юридичну освіту (на рівні спеціаліста) і спеціальний «допуск» (посвідчення) на право проведення широкого кола криміналістичних експертиз (почеркознавчих, технічного дослідження документів, трасологічних, балістичних тощо). При цьому окремий етап атестування фахівця-криміналіста як судового експерта певної спеціальності, прямо передбачений статтею 21 Закону, відсутній¹.

Іншим шляхом готують кадри судово-експертні науково-дослідні установи системи Міністерства юстиції України. Як багатопрофільні СУСЕ в галузі криміналістичних, судово-технічних, судово-економічних, судово-біологічних, судово-психологічних експертиз та у деяких інших галузях судово-експертного дослідження речових доказів вони «рекрутують» потрібних фахівців з вищою базовою освітою в галузі гуманітарних, природничих чи технічних наук, після тривалого стажування (від 3 до 6 місяців) і накопичення практичного досвіду проводять атестацію фахівця як судового експерта певної спеціальності, відповідно до базової освіти претендента, за 16 основними видами судових експертиз, які включають 75 спеціалізацій².

¹ Гаспарян С. Г. Адміністративно-правові засади кадрового забезпечення судово-експертних установ України : дис. ... канд. юрид. наук. С. 82.

² Сегай М. Я., Форіс Ю. Б. Науково-практичний коментар до Закону України «Про судову експертизу». *Експертизи у судовій практиці* : наук.-практ. посібник / КНДІСЕ, Акад. адвокатури; за заг. ред. В. Г. Гончаренка. 2-вид., перероб. і доп. Київ : Юрінком Інтер, 2010. С. 381.

Необхідно підкреслити, що порядок та умови проходження навчання та стажування фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта визначено Положенням (наказ Міністерства юстиції від 03.03.2015 р. № 301/5 «Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів»)¹.

До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами (а саме: криміналістичних, судово-медичних та судово-психіатричних), можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності².

Для забезпечення належного професійного рівня судових експертів фахівці, які не є працівниками державних спеціалізованих установ і отримали кваліфікацію судового експерта за відповідною спеціальністю, за винятком тих, які мають науковий ступінь, один раз на три роки повинні пройти стажування в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України відповідно до спеціальності та підтвердити рівень своїх професійних знань. Такі фахівці спочатку мають пройти навчання з відповідної експертної спеціальності (з урахуванням обмежень, передбачених статтею 7 Закону) в науково-дослідних установах судових експертиз Мін'юсту України, а в подальшому — один раз на три роки у цих же установах пройти стажування за отриманою спеціалізацією судового експерта та підтвердити рівень своїх професійних знань під час складання іспиту ЕКК, за винятком фахівців, які мають науковий ступінь³.

Згідно зі ст. 21 Закону України «Про судову експертизу» дослідження потреб у спеціалізації, підвищенні кваліфікації, підготовці судових експертів здійснюють міністерства та інші уповноважені центральні органи виконавчої влади. У Міністерстві охорони здоров'я України та Міністерстві внутрішніх справ України такі функції покладені на головні установи, що очолюють судово-експертні служби цих міністерств (Головне бюро судово-медичної експертизи і Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр

¹ Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів : наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15> (дата звернення 23.06.2019).

² Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232.

³ *Гаспарян С. Г.* Адміністративно-правові засади кадрового забезпечення судово-експертних установ України : дис. ... канд. юрид. наук. С. 83.

відповідно), у Міністерстві юстиції України — на Управління експертного забезпечення правосуддя, яке отримує та реалізує кадрові заявки науково-дослідних установ судової експертизи¹.

Така увага до підготовки судових експертів прямо пов'язана із необхідністю забезпечення належного кадрового складу кваліфікованих професіоналів судово-експертних установ Мін'юсту та потребує встановлення особливих вимог до осіб, що можуть обіймати посади судових експертів і керівників різних рівнів у науково-дослідних установах судових експертиз (далі — НДУСЕ) Міністерства юстиції України.

Іншим нормативно-правовим актом, що регулює кадрове забезпечення судово-експертних установ, є Кодекс законів про працю України. Відповідно до нього:

- здійснюється прийом фахівців на роботу до судово-експертних установ;
- реалізується порядок укладення та розірвання трудового договору з ними;
- регулюються межі тривалості робочого часу та відпочинку працівників;
- гарантується оплата праці не нижче мінімальної.

Так, відповідно до ч. 4 ст. 95 КЗпП України, мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності та господарювання і фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці².

Працівники СУСЕ користуються гарантіями та компенсаціями, зокрема, мають право на відшкодування витрат та одержання інших компенсацій у зв'язку зі службовими відрядженнями. Працівникам СУСЕ, які направляються у відрядження, виплачуються: добові за час перебування у відрядженні, вартість проїзду до місця призначення і назад, витрати по найму жилого приміщення в порядку і розмірах, встановлюваних ст. 122 даного Кодексу. Таким чином, Кодекс законів про працю України встановлює загальний порядок кадрового забезпечення СУСЕ.

Поряд із КЗпП Закон України «Про оплату праці» визначає загальні вимоги процесу організації оплати праці працівників СУСЕ. Оплата праці працівників СУСЕ здійснюється на підставі законодавчих та інших нормативних актів, генеральної угоди на національному рівні, галузевих (міжгалузевих), територіальних угод, колективних договорів,

¹ *Сегай М. Я., Форіс Ю. Б.* Науково-практичний коментар до Закону України «Про судову експертизу». *Експертизи у судовій практиці*: наук.-практ. посібник / КНДІСЕ, Акад. адвокатури; за заг. ред. В. Г. Гончаренка. 2-вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2010. С. 381.

² Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р. (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. № 50. Ст. 375.

трудових договорів, грантів. Цим законом визначаються норми і гарантії нарахування заробітної плати, її види, системи¹.

У процесі здійснення судово-експертної діяльності для забезпечення НДУСЕ висококваліфікованими кадрами, згідно із п. п. 25 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» від 2 липня 2014 р. № 228, Мін'юст надає пропозиції щодо: підготовки юридичних кадрів; вносить до відповідних органів управління освітою пропозиції із вдосконалення роботи, пов'язаної з вивченням права у закладах вищої освіти, професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладах, а також закладах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів².

З метою якісного та належного добору кадрів, підвищення професійного рівня судових експертів, сприяння у підготовці кваліфікованих судово-експертних кадрів, надання методичної допомоги, поширення серед експертного середовища високоморальних принципів і на підставі зазначених вище положень законодавства Міністерством юстиції України розроблено та наказом від 19.04.2012 р. № 611/5 затверджено Довідник кваліфікаційних характеристик посад працівників НДУСЕ Міністерства юстиції України³, який погоджено з Міністерством соціальної політики України та Міністерством освіти і науки України. Відповідно до назви цього документа, в його основу покладено посадову ознаку, оскільки кваліфікаційні вимоги до працівників НДУСЕ визначаються їхніми посадовими обов'язками, які, у свою чергу, зумовлюють найменування посади.

У наказі Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5 «Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів»⁴ для присвоєння (підтвердження) кваліфікації судового експерта фахівці НДУСЕ Мін'юсту України повинні:

- мати відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста;
- пройти підготовку (стажування);

¹ Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 17. Ст. 121.

² Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-p?find=1&text=%EA%E0%E4%F0> (дата звернення 23.06.2019).

³ Про затвердження Довідника кваліфікаційних характеристик посад працівників науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України : наказ Міністерства юстиції України від 19.04.2012 р. № 611/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0611323-12/paran14#n14> (дата звернення 23.06.2019).

⁴ Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів : наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15> (дата звернення 23.06.2019).

— знати теоретичні, організаційні і процесуальні питання судової експертизи та методичні положення і практику їх застосування за відповідною експертною спеціальністю.

Відповідно п. 2 Закону України «Про вищу освіту», існують такі ступені вищої освіти: 1) молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії/доктор мистецтва; 5) доктор наук¹. У чинному Законі України «Про вищу освіту» такого ступеня вищої освіти як спеціаліст відповідно до чинних нормативно-правових актів не існує. Однак значна кількість фахівців із вищою освітою на сьогодні має ступінь вищої освіти — спеціаліст. Тому з метою гармонізації законодавства України пропонується внести зміни до ст. 1 Розділу V «Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів» та викласти її в такій редакції: «Для присвоєння (підтвердження) кваліфікації судового експерта працівники НДУСЕ та фахівці, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, повинні мати вищу освіту відповідного ступеня не нижче спеціаліста (*магістра*), пройти підготовку (стажування), знати теоретичні, організаційні та процесуальні питання судової експертизи та методичні положення й практику їх застосування за відповідною експертною спеціальністю».

Від правильного добору та розстановки керівного складу СУСЕ залежать не лише хід, але й результати реформ, які відбуваються в Україні. Управління судово-експертними установами та експертними службами в умовах їх реформування неможливе без урахування усіх чинників і ретельного планування вирішення усіх розрахованих та передбачуваних можливих управлінських ризиків. За таких умов видається доцільною підготовка осіб із числа досвідчених наукових співробітників СУСЕ, які виявили здібності до керівної роботи, пройшли підготовку за спеціальністю «магістр державного управління» за спеціалізацією «судово-експертна діяльність» із подальшим зарахуванням їх до керівного кадрового резерву та призначенням після проходження конкурсного відбору на керівні посади в СУСЕ в системах Міністерства юстиції України і Міністерства охорони здоров'я України, а також у відповідних системах судово-експертних служб Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України².

Констатуємо, що судові експерти України, які є фахівцями різних галузей знань щорічно проводять понад мільйон судових експертиз для встановлення істини у справі та прийняття справедливого рішення у суді. За виключенням криміналістичних,

¹ Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII (зі змінами та доповненнями). *Голос України*. 2014. № 148.

² Репешко П. І. Механізми кадрового забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. *Економіка та держава*. 2011. № 8. С. 140.

судово-медичних і судово-психіатричних експертиз, судово-експертну діяльність вправі здійснювати і судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ. Види, об'єкти та завдання таких досліджень — найрізноманітніші.

Поряд із цим суспільство і держава потребують підготовки нової генерації та підвищення кваліфікації судових експертів НДУСЕ, без зволікання вирішуючи окремі питання, а саме:

- ефективно змінювати наукові підходи до управління та забезпечення зростання рівня професійної компетентності судових експертів;

- удосконалювати процесуальне законодавство та сферу професійної підготовки судових експертів для забезпечення реалізації державної політики у сфері вирішення питань практики проведення експертиз судовими експертами недержавних установ;

- забезпечувати високий рівень надання публічних послуг судовими експертами¹.

Окреслені вимоги обумовлені тим, що метою судово-експертної діяльності є забезпечення правосуддя незалежною, кваліфікованою та об'єктивною експертизою. При цьому правосуддя, у свою чергу, є прерогативою судової влади, яка, згідно з доктриною розподілу влад, є сферою публічної і різновидом державної влади.

Варто зазначити, що проаналізовані вище нормативно-правові акти, які всебічно регулюють кадрове забезпечення судово-експертних установ України, доцільно розподілити за обсягом дії (загальні, спеціальні). Тому пропонується класифікувати нормативно-правові акти, що регулюють кадрове забезпечення судово-експертних установ України, таким чином:

- 1) загальні (Конституція України, Кодекс законів про працю України, Закон України «Про оплату праці»);

- 2) спеціальні (Закон України «Про судову експертизу», Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України», наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5 «Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційні комісії та атестацію судових експертів» тощо).

Висновки. Отже, в правовому регулюванні кадрового забезпечення судово-експертних установ вагоме місце займає адміністративне законодавство. Це пов'язано із тим, що ті чи інші дії чи рішення суб'єктів кадрового забезпечення судово-експертних установ в переважній більшості обумовлюються нормами саме адміністративного законодавства. Це законодавство регулює внутрішньо-організаційну, виконавчу, розпорядчу та управлінську

¹ Гаспарян С. Г. Передумови недержавної правоохоронної діяльності в Україні: теоретичний аспект. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 4. С. 96–102.

складову в діяльності судово-експертних установ; забезпечує взаємодію між суб'єктами кадрового забезпечення цих установ. Крім того, при взаємодії НДУСЕ з іншими органами, організаціями, установами й громадянами мають місце адміністративно-правові відносини.

References

- Averianov, V. B. (2004). *Shche raz pro zmist i spivvidnoshennia poniat «derzhavne upravlinnia» i «vykonavcha vlada»: polemichni notatky. Pravo Ukrainy.* № 5. 113–115 [in Ukrainian].
- Cherdantsev, A. F. (2000). *Teoriya gosudarstva y prava: ucheb.* Moskva: Yurait. 84–85 [in Russian].
- Hasparian, S. H. (2019). *Administrativno-pravovi zasady kadrovoho zabezpechennia sudovo-ekspertnykh ustanov Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07.* KhNDISE. Kharkiv. [in Ukrainian].
- Hasparian, S. H. (2016). *Peredumovy nederzhavnoi pravookhoronnoi diialnosti v Ukraini: teoretychnyi aspekt. Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnogo prava.* Vyp. 4. 96–102 [in Ukrainian].
- Holovchenko, L. M. (2003). *Pravove rehuliuвання sudovoi ekspertyzy: perspektyvy ta rozvytok. Pravo Ukrainy.* № 12. 100–103 [in Ukrainian].
- Kahanovska, T. Ye. (2008). *Sutnist ta zavdannia kadrovoho zabezpechennia yak zasobu spriannia funktsionuvanniu derzhavy ta yii orhaniv. Forum prava.* № 1. 215–220 [in Ukrainian].
- Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy, zatv. Zakonom URSR vid 10. 12. 1971 r. (zi zminamy i dopovnenniamy). Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR. 1971. № 50.* St. 375 [in Ukrainian].
- Konstitutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141* [in Ukrainian].
- Pro oplatu pratsi: zakon Ukrainy vid 24. 03. 1995 № 108/95-VR. (zi zminamy ta dopovnenniamy). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1995. № 17. St. 121* [in Ukrainian].
- Pro sudovu ekspertyzu: zakon Ukrainy vid 25.02.1994 r. № 4038-XII. (zi zminamy ta dopovnenniamy). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 28. St. 232* [in Ukrainian].
- Pro vyshchu osvitu: zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2014 roku № 1556-VII. (zi zminamy ta dopovnenniamy). Holos Ukrainy. 2014. № 148* [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Dovidnyka kvalifikatsiinykh kharakterystyk posad pratsivnykiv naukovykh doslidnykh ustanov sudovykh ekspertyz Ministerstva yustytzii Ukrainy: nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 19.04.2012 r. № 611/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0611323-12/paran14#n14>. (data zvernennia 23.06.2019)* [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Polozhennia pro ekspertno-kvalifikatsiini komisii ta atestatsiui sudovykh ekspertiv: nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 03.03.2015 r. № 301/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15>. (data zvernennia 23.06.2019)* [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo yustytzii Ukrainy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 2 lypnia 2014 r. № 228. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-p?find=1&text=%EA%0%E4%F0> (data zvernennia 23.06.2019)* [in Ukrainian].

- Repeshko, P. I. (2011). *Mekhanizmy kadrovoho zabezpechennia sudovo-ekspertnoi diialnosti v Ukraini. Ekonomika ta derzhava*. № 8. 138–140 [in Ukrainian].
- Sehai, M. Ya., Foris, Yu. B. (2010). *Naukovo-praktychnyi komentar do Zakonu Ukrainy «Pro sudovu ekspertyzu». Ekspertyzu u sudovii praktytsi: nauk.-prakt. posibnyk / KNDISE, Akad. advokatury; za zah. red. V. H. Honcharenka. 2-vyd., pererob. i dop. Kyiv: Yurinkom Inter* [in Ukrainian].

С. Г. Гаспарян

МЕСТО АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВЫХ НОРМ В ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СУДЕБНО-ЭКСПЕРТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ УКРАИНЫ

Правильный подбор и расстановка кадров непосредственно влияют на результативность судебно-экспертной деятельности и невозможны без учета всех факторов, связанных с их кадровым обеспечением, в частности, административно-правовыми основами кадрового обеспечения. Ключевую роль в процессе судебной экспертизы играют государственные специализированные учреждения и экспертные службы, которые, по закону, необходимы для проведения судебно-медицинской экспертизы. Правовое регулирование кадрового обеспечения судебных и экспертных учреждений осуществляется в соответствии с нормами международного и европейского права, Конституции Украины, кодексов Украины, законов и подзаконных актов. Проанализированы административно-правовые основы подготовки квалифицированных кадров для осуществления судебно-экспертной деятельности. Отмечено, что Закон Украины «О судебной экспертизе» регламентирует подготовку специалистов для государственных специализированных учреждений, проводящих судебные экспертизы, которая осуществляется высшими учебными заведениями. Специализация и повышение квалификации проводятся на курсах и в специальных учреждениях соответствующих министерств и других центральных органов исполнительной власти. Рассмотрены особенности подготовки судебных экспертов в системах Министерства здравоохранения Украины, Министерства внутренних дел Украины и Министерства юстиции Украины. Охарактеризовано место административно-правовых норм в правовом регулировании кадрового обеспечения этих учреждений. Констатировано, что проанализированные выше нормативно-правовые акты, которые всесторонне регулируют кадровое обеспечение судебно-экспертных учреждений Украины, целесообразно распределить по объему действия (общие, специальные).

Ключевые слова: судебно-экспертные учреждения, кадровое обеспечение, административно-правовые нормы, регулирование, деятельность.

S. Gasparian

LOCATION OF ADMINISTRATIVE LEGAL RULES IN LEGAL REGULATION OF HUMAN PROVISION OF COURT AND EXPERT OFFICES OF UKRAINE

Proper selection and placement directly affect the effectiveness of forensic activities and are impossible without taking into account all factors related to their staffing, in particular, the administrative and legal framework of staffing.

The key role in the process of forensics is played by state specialized institutions and expert services, which are required by law to carry out forensic activities. Legal regulation of staffing of judicial and expert institutions is carried out

in accordance with the norms of international and European law, the Constitution of Ukraine, the codes of Ukraine, laws and by-laws.

The administrative and legal principles of training of qualified personnel for carrying out forensic expert activity are analysed. It is noted that the Law of Ukraine «On Forensic Expertise» regulates the training of specialists for state specialized institutions conducting judicial examinations, is carried out by higher education institutions; specialization and advanced training are conducted at courses and special institutions of relevant ministries and other central executive bodies. The peculiarities of the training of forensic experts in the systems of the Ministry of Health of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are considered. Ministry of Justice of Ukraine.

In addition to those conducted exclusively by state specialized institutions (namely, forensic, forensic and forensic psychiatrists), forensic examinations may also be involved in the forensic examinations, which are not employees of these institutions, and the conditions under which they may exercise such activity

The place of administrative and legal norms in the legal regulation of CSCE staffing is characterized and it is noted that not only the progress but also the results of the reforms taking place in Ukraine depend on the proper selection and placement of the CSCE professional staff. It is stated that it is expedient to divide the above normative legal acts, which comprehensively regulate the staffing of judicial and expert institutions of Ukraine, by the scope of action (general, special).

Keywords: judicial and expert institutions, human resources, administrative and legal norms, regulation, activity.

Надійшла до редакції 12.10.2019